

Beszámoló a Biológiai Tudományok Osztálya 2014-2020. évi tevékenységéről, eredményeiről

Az osztály köztestületi létszáma 1527 fő, köztük 523 nő. A köztestület az elmúlt hat évben 250 taggal bővült. Az osztály doktori követelményrendszere szerint elbírálva az elmúlt 6 évben 47 kutató kapta meg az MTA doktora címet, közülük 8 nő. Az osztály köztestületéhez 289 MTA doktora /tudomány doktora tartozik, közülük 54 nő. Az osztályhoz 2020 szeptemberében 38 akadémikus, 26 külső tag és 30 tiszteleti tag tartozik.

A Biológiai Tudományok Osztálya 2014-2020 között a korábbi gyakorlatnak megfelelően évente 8-9 osztályülést tartott. Az osztály akadémikus tagjai, a választott közgyűlési képviselők, valamint a bizottságok elnökei az ülésekről csak alapos indokkal maradtak távol. Az osztályüléseken kiemelt jelentőségűvé váltak a különböző szakterületek képviselőinek előadásai és az érdemi viták különféle tudományos kérdésekben a kutatási trendek nemzetközi és hazai követésére. Az osztályüléseken rendszeres volt a fiatal kutatók bemutatkozása, meghallgatása.

Az elmúlt években, az Eötvös Lóránd Kutatóhálózat megalakulásáig, fontos szerepet kaptak az osztály életében a **kihelyezett ülések** az osztályhoz tartozó kutatóközpontokban, intézetekben; az MTA TTK, Enzimológiai Intézetben (2015. április 14), az MTA ÖK, Balatoni Limnológiai Intézetben (2015. szeptember 8), az MTA ÖK, Botanikai Intézetben (2016. április 12), az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpontban (2017. március 14) volt kihelyezett ülés. Az osztály utolsó kihelyezett ülését 2018 márciusában tartotta, a Semmelweis Egyetem Elméleti Orvostudományi Központjában. A meghívás apropója a "Békésy György Biofizikai Kutatóközpont" átadása és bemutatása volt. A kihelyezett ülések keretében beszámolók hangzottak el az intézetek, központok helyzetéről és fiatal kutatók előadásaira is sor került.

A Biológiai Osztály szakmai tevékenységének döntő hányada **a tudományos bizottságok** keretében zajlik, az osztály által gondozott szakterületeken; antropológia, biofizika, biokémiai és molekuláris biológia, bioinformatika, botanika, elméleti biológia, etológia, evolúciobiológia, genetika, hidrobiológia, immunológia, környezet és egészség, mikrobiológia, neurobiológia, növényélettan, ökológia, sejt- és fejlődésbiológia, természetvédelem és konzervációbiológia, zoológia.

Az Osztályhoz tartozó kutatói közösség aktívan vesz részt nemzetközi folyóiratok szerkesztőségi és nemzetközi tudományos bizottságok munkájában. A biológia szakterületén működő kutatóhelyek mindegyikén jelentős mértékű és hatékony tudományos utánpótlás nevelés folyik. Részt vesznek doktori iskolák munkájában, többen közülük az iskolák vezetőjeként. Jelentős tevékenységet fejtenek ki a PhD képzésben. Hazai és nemzetközi pályázatok elnyerésével biztosítják a posztdoktorok számára is a kutatási lehetőséget, ezzel is csökkentve a fiatal tehetségek elvándorlását.

Az osztály az első, 2014-2017 közötti ciklusban nem változtatott bizottsági rendszerén, továbbra is négy tudományos, négy osztályközi tudományos és egy állandó bizottságot működtetett. A második, 2017-2020-as ciklusban a Bioinformatikai Osztályközi Állandó Bizottság a szakterületi képviselőt megerősítésének érdekében kezdeményezte bizottságuk osztályközi tudományos

bizottsággá alakítását a következő akadémiai ciklustól. Az érintett társosztályok egyetértésével az osztály megkezdte az új tudományos bizottság köztestületének toborzását, és a szabályok szerint módosította osztályügyrendjét is. A Bioinformatikai Osztályközi Tudományos Bizottság 2020 őszén, a bizottsági választások zárultával kezdheti meg működését. A tudományos és osztályközi tudományos bizottságok mindegyike jogosult doktori eljárások tárgyalására, az osztály külön doktori bizottságot nem működtet.

A bizottságok az alapszabályban meghatározott feladataik mellett aktív tevékenységet folytattak az érintett tudományterület munkájának értékelésében, számos esetben koordinálásában, országos és nemzetközi szinten is. Évente átlagosan 3-4 ülést tartottak, felelősséggel és szakszerűen folytatták le a minősítési eljárások előkészítését is. Az osztály és a bizottságok figyelemmel kísérték a kiemelkedő kutatási eredményeket, illetve nyomon követték a hazai és nemzetközi kongresszusokon, konferenciákon, tudományos üléseken történő bemutatásukat és azok visszhangját.

A 2014-2017-es akadémiai ciklusban a bizottsági munkát vezette és koordinálta:

Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudomány doktora

Társelnök: Csontos Péter, az MTA doktora

Titkár: Farkas Edit, a biol. tud. kandidátusa

Molekuláris Biológiai, Genetikai és Sejtbiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Erdélyi Miklós, az MTA doktora

Társelnök: Szabó Gábor, a biológiai tud. doktora, Vértessy Beáta, az MTA doktora

Titkár: Lontay Beáta, PhD

Neurobiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Tamás Gábor, az MTA levelező tagja

Társelnök: Matesz Klára, az MTA doktora

Titkár: Siklós László, az MTA doktora

Ökológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Padisák Judit, az MTA doktora

Társelnök: Báldi András, az MTA doktora

Titkár: Hornung Erzsébet, a biológiai tudomány kandidátusa

Antropológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Pálfi György, a biológiai tudományok kandidátusa

Társelnök: Gyenis Gyula, a biol. tud. kandidátusa

Titkár: Molnár Erika, PhD

Biofizikai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Kellermayer Miklós, az MTA doktora

Társelnök: Zimányi László, az MTA doktora

Titkár: Smeller László, az MTA doktora

Immunológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Prohászka Zoltán, az MTA doktora

Társelnök: Széll Márta, az MTA doktora

Titkár: Sármay Gabriella, a biol. tud. doktora

Mikrobiológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Márialigeti Károly, az MTA doktora

Társelnök: Gönczöl Éva, az orvostudomány doktora, Vágvölgyi Csaba, az MTA doktora,

Titkár: Kovács M. Gábor PhD

A 2017-2020-as ciklusban a bizottsági munkát vezette és koordinálta:

Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudomány doktora
Társelnök: Csontos Péter, az MTA doktora
Titkár: Höhn Mária Margit, a biológiai tudomány kandidátusa

Molekuláris Biológiai, Genetikai és Sejtbiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Vértessy Beáta, az MTA doktora
Társelnök: Vellai Tibor, az MTA doktora
Titkár: Lontay Beáta, PhD

Neurobiológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Tamás Gábor, az MTA rendes tagja
Társelnök: Hájos Norbert, az MTA doktora
Titkár: Madarász Emilia, az MTA doktora

Ökológiai Tudományos Bizottság

Elnök: Padisák Judit, az MTA levelező tagja
Társelnök: Botta-Dukát Zoltán, az MTA doktora
Titkár: Hornung Erzsébet, a biológiai tudomány kandidátusa

Antropológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Pap Ildikó, PhD
Társelnök: Pálfi György, a biológiai tudomány kandidátusa
Titkár: Molnár Erika, PhD

Biofizikai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Kellermayer Miklós, az MTA doktora
Társelnök: Zimányi László, az MTA doktora
Titkár: Smeller László, az MTA doktora

Immunológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Bácsi Attila, az MTA doktora
Társelnök: Széll Márta, az MTA doktora
Titkár: Bajtay Zsuzsanna, az MTA doktora

Mikrobiológiai Osztályközi Tudományos Bizottság

Elnök: Márialigeti Károly, az MTA doktora
Társelnök: Gönczöl Éva, az orvostudomány doktora
Elnökhelyettes: Vágvölgyi Csaba, az MTA doktora
Titkár: Dobay Orsolya, PhD

Az osztály 2016 júliusától érvénybe léptette **új doktori követelményrendszerét**, elsősorban a DORA (San Francisco "Declaration of Research Assessment") megfogalmazásaira alapozva. Az új követelményrendszert *Papp László, Gergely Pál, Podani János, Haracska Lajos és az osztályelnök készítette elő*. A Biológiai Tudományok Osztálya keretében folyó doktori eljárások során az osztály a publikációk tartalmát és közvetlen hatását (idézettség) értékeli. Az új eljárásrend és követelményrendszer - megtartva a Doktori Szabályzatban előírt tézises forma kivételességét - megszüntette az értekezés és a tézises forma kritériumrendszere közötti különbséget. Az ügyrend a továbbiakban is eltérő követelményeket szab meg az infra-és a szupraindividuális területen védők számára, de a két területen előírt minimális követelményszinthez tartozó értékek közelítenek egymáshoz. A 2017. évi Alapszabály és ügyrendje, valamint a 2018. évi Doktori Szabályzat módosítása okán az osztály aktualizálta általános ügyrendjét és a doktori ügyrendjének eljárási részét.

Az osztály fontos és felelősségteljes feladata volt mindkét ciklusban a tagválasztás (levelező, rendes, külső és tiszteleti tagok) előkészítése és lebonyolítása.

Az osztály akadémikusai számos kiváló kutató közül választva teheték meg ajánlásukat (a 2014-2017-es ciklusban 16 levelező tagságra, 3 rendes tagságra, 3 külső tagságra és 1 tiszteleti tagságra; a 2017-2020-as ciklusban 16 levelező tagságra, 3 rendes tagságra, 5 külső tagságra és 2 tiszteleti tagságra ajánlott jelölt- köztük mindkét ciklusban több női jelölt). Az osztály jelölése alapján a közgyűlés 2016-ban az osztály rendes tagjává választotta *Kondorosi Évát, Nagy Ferencet, Podani Jánost*, levelező taggá vált *Miklósi Adám, Simon István, Szöllősi János*, az osztály külső tagja lett *Albert Réka, Nagy András, Soltész Iván*, tiszteleti tag lett *Ladislav Mucina*. A közgyűlés 2019-ben rendes tagjává választotta *Buday Lászlót, Csermely Pétert és Tamás Gábort*; levelező taggá vált *Acsády László, Buzás Edit Irén és Padisák Judit*; *Izsvák Zsuzsanna és Székely Tamás* külső tag lett, valamint tiszteleti taggá választották *Nils Christian Stenseth*-et és *Robin Angus Silvert*. A megválasztott akadémikusok székfoglalói kiemelkedő eseményei a hazai tudományos életnek.

Somogyi Péter 2020. augusztus 1-vel lemondott akadémiai tagságáról.

Az osztály az elmúlt hat évben több akadémikus tagját is elvesztette.

Életének 97. évében, 2014. szeptember 23-án elhunyt *Jermy Tibor* egyetemi tanár, az osztály rendes tagja, az MTA Biológiai Tudományok Osztályának volt elnöke. A mezőgazdasági-növényvédelmi kutatások kiemelkedő személyisége, iskolateremtő tudósa volt. Nevéhez több, a rovarkártevők elleni biológiai növényvédelem fejlődése szempontjából meghatározó jelentőségű eredmény fűződik.

Életének 91. évében, 2015. augusztus 31-én elhunyt *Szabó István Mibály* mikrobiológus, ökológus, egyetemi tanár, az osztály rendes tagja. Kutatási területe a talaj- és vízi mikroorganizmusok, valamint azok ökológiája.

Születésének 90. évfordulóján, 2016. március 19-én elhunyt *Tigyi József* akadémikus, az MTA Biológiai Tudományok Osztályának volt elnöke, aki az izomműködés biofizikájának és a biológiai sugárhatás elemi jelenségeinek elismert kutatója volt.

Életének 87. évében, 2016. november 30-án elhunyt *Fekete Gábor*, Széchenyi-díjas ökológus, botanikus, az osztály rendes tagja, az MTA Ökológiai Kutatóközpont Ökológiai és Botanikai Intézete kutatóprofesszora. A növényökológia, a vegetációtan és a természetvédelmi biológia elismert kutatója, a Nemzeti Biodiverzitás-megőrzési Program egyik megalapozója volt.

Életének 82. évében, 2017. június 5-én elhunyt *Damjanovich Sándor* Széchenyi-díjas biofizikus, az osztály rendes tagja, a Biológiai Tudományok Osztályának volt elnöke, Az enzimkinetika és a sejtbiofizika területén folytatott több évtizedes, kiemelkedően eredményes kutatómunkát. Nevéhez fűződik a hematológiai és immunológiai betegségek okozta elváltozásokat vizsgáló áramlási citometria magyarországi meghonosítása és széles körű elterjesztése.

Életének 91. évében, 2017. szeptember 24-én elhunyt *Székely György* Széchenyi-díjas neurobiológus, egyetemi tanár, az osztály rendes tagja, az orvosi anatómia, a szövet- és fejlődéstan oktatásának kiemelkedő alakja.

Életének 92. évében, 2019. február 25-én Párizsban elhunyt *Ullmann Ágnes* akadémikus, az Osztály külső tagja. Az Európában az egyik legismertebb, legnagyobb szakmai tekintélyű magyar származású mikrobiológustól és molekuláris biológustól osztályülésen Kondorosi Éva akadémikus búcsúzott.

Mindkét ciklusban sikeresen zajlott le az osztály **nem akadémikus közgyűlési képviselőinek** választási folyamata. Az osztálynak továbbra is 18 választott közgyűlési képviselője van, lehetővé téve, hogy az osztály minden tudományos és osztályközi tudományos bizottságának legyen önálló képviselője.

A 2014 - 2017-es ciklusban az élettudományi szekció az Elnökség nem akadémikus közgyűlési képviselő tagjának választotta *Pósfai Györgyöt*, az MTA doktorát, a 2017-2020-as ciklusban *Hájos Norbertet*, az MTA doktorát.

Az osztály aktív részvétellel képviselteti magát nemzetközi tudományos szervezetekben:

International Union of Biochemistry and Molecular Biology (IUBMB);

International Association for Danube Research (IAD);

International Union of Pure and Applied Biophysics (IUPAB);

International Union of Biological Sciences (IUBS), Federation of European Neuroscience Societies (FENS), European Molecular Biology Council (EMBC);

European Molecular Biology Organization (EMBO);

European Molecular Biology Laboratory (EMBL);

International Geosphere-Biosphere Program (IGBP);

Scientific Committee on Problems of the Environment (SCOPE).

Az Akadémiai törvény kutatóhálózatokkal kapcsolatban hozott módosításáig az osztályhoz tartozó **kutatóintézetek több helyén tisztújításra került sor**, részben új kinevezésekkel, részben a korábbi mandátumok megerősítésével.

A Szegedi Biológiai Kutatóközpont (SZBK) főigazgatója *Nagy Ferenc* akadémikus. Az Ökológiai Kutatóközpont (ÖK) főigazgatói posztját *Szathmáry Eörs* akadémikus vette át. Főigazgató-helyettes *Botta-Dukát Zoltán*, az MTA doktora. *Englonek Attila* PhD, az ÖK Duna-kutató Intézet igazgatójának igazgatói mandátuma meghosszabbításra került. Az SZBK Genetikai Intézetének igazgatói posztját *Erdélyi Miklós*, az MTA doktora, a Biokémiai Intézet igazgatói posztját *Horváth Péter* PhD, a Növénybiológiai Intézete igazgatói posztját *Vass Imre*, az MTA doktora, a Biofizikai Intézet igazgatói posztját *Zimányi László*, az MTA doktora tölti be a továbbiakban.

2019-től az ÖK Balatoni Limnológiai Intézet igazgatói posztjára *Jordán Ferencet*, az MTA doktorát, a Duna-kutató Intézet igazgatói posztjára *Véghvári Zsoltot*, az MTA doktorát, az Ökológiai és Botanikai Intézet igazgatói posztjára *Garamszegi László Zsoltot*, az MTA doktorát nevezték ki.

Az osztály több tagja is kiemelkedő hazai és nemzetközi testületi szerepkört töltött és tölt be.

Freund Tamás akadémikus 2014-2020-között az MTA élettudományi alelnöke; az ELKH megalakulásától az MTA elnökévé választásáig az ELKH Irányító Testületének tagja; a 193. tisztújító közgyűlés az Akadémia elnökévé választotta.

Felvette tagjai közé az Amerikai Művészeti és Tudományos Akadémia; tagjává választotta az Európai Molekuláris Biológiai Szervezet (EMBO); a University of Eastern Finland díszdoktorává választotta.

Erdői Anna akadémikust a Kutatócsoportok Tudományos Tanácsadó Testülete elnökévé választotta; a 2016-2019-es ciklusban az MTA Jelölőbizottságának tagja; 2020-tól az MTA főtítkárhelyettese.

Szathmáry Eörs akadémikus 2020-tól az MTA Elnökségének élettudományi területet képviselő tagja; tagjává választotta az EMBO.

Kondorosi Éva akadémikus az ENSZ főtítkára Tudományos Tanácsadó Testületének tagja, az Európai Kutatási Tanács (ERC) tagja – egy ciklusban élettudományi alelnöke; a német Leopoldina

Nemzeti Tudományos Akadémia a testület tagjává választotta. 2020-ban az Európai Bizottság tudományos főtanácsadói csoportjának tagja lett.

Fésüs László akadémikus képviselte az MTA-t az ALLEA (All European Academies) Tudományetikai Bizottságában ahol részt vett az új „European Code of Conduct for Research Integrity” megfogalmazásában; a 2019-2021-es ciklusban az MTA Jelölőbizottságának tagja.

Závodszy Péter akadémikus a Nemzeti Tudánypolitikai Tanács tagja.

Patthy László akadémikus a European Molecular Biology Conference (EMBC) magyar tagja, az ELIXIR program (European Life-sciences Infrastructure for Biological Information) magyarországi képviselője.

Nagy László akadémikus az EMBO Council választott tagja.

Nagy Ferenc akadémikus az EMBL (European Molecular Biology Laboratory) Council-ban Magyarország képviselője.

Sarkadi Balázs akadémikus - Az EMA (European Medicines Agency) Advanced Therapies Committee-ben Magyarország képviselője.

Somogyi Péter akadémikust az EMBO tagjává választotta, a Zürichi Egyetem Doctor Honoris Causa díszdoktorává avatta.

Fésüs László akadémikus, *Nagy Ferenc* akadémikus, *Acsády László* az MTA doktoraként, *Padisák Judit* az MTA doktoraként, *Lövei Gábor* az MTA doktora, *Kellermayer Miklós* az MTA doktora és *Vass Imre* az MTA doktora Académia Europaea tagjai lettek.

Kellermayer Miklós tagja lett az ELKH Irányító Testületének.

Pósfai György MTA doktor az Európai Tudományos Akadémiák (EASEC) Biotudományok Tanácsadó Testülete (EASAC Biosciences Steering panel) képviselője.

Báldi András MTA doktora az EASAC Environment anel tagja.

Falus András akadémikus 2017 januárjától *Csányi Vilmos* akadémikustól átvette a Magyar Tudomány főszerkesztői feladatát.

A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriumának 8. számú tudományterületi Kollégiumának elnöke *Vigh László* akadémikus;

Az Osztály tagjai jelentős kitüntetésekkel vehettek át az elmúlt hat évben.

2014-2017 között:

Pócs Tamás akadémikus, *Tamás Gábor* akadémikus és *Szathmáry Eörs* akadémikus Széchenyi díj kitüntetésben részesült.

A Magyar Érdemrend középkeresztjét vehette át *Bíró Péter* akadémikus, Magyar Érdemrend tisztikeresztje kitüntetését *Gergely Pál* akadémikus, a Magyar Érdemrend középkeresztje kitüntetését *Vigh László* akadémikus, a Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetését vehette át *Závodszy Péter* akadémikus.

Akadémiai Díjat vehetett át *Miklósi Ádám*, *Katona István*, *Kovács Mihály*, *Málnási-Csizmádia András* és *Nyitrai László*, az MTA doktora.

Eötvös József Koszorú kitüntetésben részesült *Gallé László* és *Ovádi Judit* biológiai tudomány doktora.

Pál Csaba, az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont tudományos főmunkatársa, az Akadémia Lendület programjának csoportvezetője vehette át a magyar tudomány egyik legrangosabb elismerését, a 2015. évi Bolyai János Alkotói Díjat.

Borbidi Attila akadémikusnak tudományos munkássága elismeréseként Ismael Clark, a Kubai Tudományos Akadémia elnöke az Akadémia fennállásának 150. évfordulója alkalmából kibocsátott Jubileumi Emlékérmeket adományozta.

Simon István akadémikus felkerült a Thomson Reuters a saját tudományterületükön legtöbbet hivatkozott „Highly Cited Researchers” listájára.

Tigyi Gábor külső tag 2017-ben Arany János emlékérem kitüntetésben részesült.

Az MTA ÖK ÖBI vácrátóti Nemzeti Botanikus Kert Magyar Örökség díjat kapott.

2017-2020 között:

Széchenyi-díjat vehetett át *Varga Zoltán*, a biológiai tudomány doktora, *Pósfai György*, az MTA doktora, *Csermely Péter* akadémikus, *Buzás Edit* akadémikus és *Buday László* akadémikus.

Állami kitüntetésben részesült *Erdei Anna* akadémikus, a Magyar Érdemrend középkeresztjét vehette át. *Kacs Kovics Imrét*, az MTA doktorát a Magyar Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki.

Akadémiai Díj kitüntetésben részesült *Acsády László* az MTA doktoraként és *Tóthmérész Béla*, az MTA doktora.

Wollemann Mária, az MTA doktora és *Herodek Sándor*, a biológiai tudomány doktora Eötvös József-koszorú kitüntetésben részesült.

Kondorosi Éva akadémikus Balzan-díj kitüntetésben részesült a kémiai ökológia területén elért eredményeiért. Az elismerést a hüvelyesek és a velük szimbiózisban élő nitrogénkötő baktériumok közötti kapcsolat molekuláris biológiájának feltárásáért ítelték oda.

Podani János akadémikust a Magyar Ökológiáért emlékérem kitüntetésben részesítette a Magyar Ökológusok Tudományos Egyesülete.

Haracska Lajos, az MTA doktora Szent-Györgyi Talentum Díjat kapott.

Tankó Béla életmű-díjban részesült *Vigh László* akadémikus.

Ulbert István, az MTA doktora Friedrich Péter-díj kitüntetésben részesült.

Az Osztály támogatásával az alábbi folyóiratok kerülnek kiadásra.

Biologia Futura (Acta Biologica Hungarica), Acta Botanica Hungarica, Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Community Ecology, Kitaibelia (Journal of Pannonian Botany), Studia Botanica Hungarica, Tájökológiai Lapok, Antropológiai Közlemények, Állattani Közlemények, Botanikai Közlemények, Természetbúvár, Természetvédelmi Közlemények.

A Biologia Futura főszerkesztői tisztét 2018-tól *Miklósi Ádám* akadémikus vette át.

Az osztály érdekeltségébe tartozó díjak.

Jermy Tibor-díj

Jermy Tibor akadémikus, az osztály egykori elnöke végrendeletében az MTA-ra hagyta ingatlanvagyonának egy részét azzal, hogy az ingatlan értékesítéséből befolyt összeg feléből az Akadémia alapítványt hozzon létre, és az alapítványi összeg kamataiból évente fiatal biológus, elsősorban elméleti és alkalmazott zoológus egyetemi hallgatókat és kutatókat támogasson. Az alapítványi célokra befolyt összeg 27.000.000 Ft. A hagyatéki végzés, az osztály előkészítő munkája és a felsővezetői döntések alapján 2017-ben megalapításra került a Jermy Tibor-díj. A díj olyan biológus egyetemi hallgatók és kutatók számára adható, akik elsősorban az elméleti és az alkalmazott zoológia területén végzik kutatási tevékenységüket.

Az eddigi díjazottak:

2018: *Koczor Sándor* PhD (Agrártudományi Kutatóközpont), *Németh Tamás* (Magyar Természettudományi Múzeum), *Szjvák Ildikó* PhD (Ökológiai Kutatóközpont);

2019: *Mezőfi László* (Szent István Egyetem), *Szedzerjesi Tímea* PhD (Magyar Természettudományi Múzeum), *Tóth Balázs* PhD (Magyar Természettudományi Múzeum);

2020: *Páll-Gergely Barna* PhD (Agrártudományi Kutatóközpont), *Szanyi Szabolcs* (Debreceni Egyetem), *Soltész Zoltán* PhD (Ökológiai Kutatóközpont).

Dr. Zólyomi Bálintné Barna Piroska Emlékdíj

A dr. Zólyomi Bálintné Barna Piroska Alapítvány kuratóriumi elnöki teendőit Molnár Zsolt, az MTA doktora (Ökológiai Kutatóközpont) vette át Fekete Gábor halálát követően. Az Alapítványt anyagilag megalapozó örökhatározó Zólyomi Bálint botanikus, ökológus, a Biológiai Tudományok

Osztályának egykori osztályelnök-helyettese. Az 1995-ben létrehozott Alapítvány célja elsősorban az, hogy a „*Dr. Zólyomi Bálintné Barna Piroska Emlékdíj*” létrehozásával jutalmazza azokat a fiatalokat, akik Zólyomi Bálint akadémikus tudományterületein (*növénytársulástan, ökológia, palinológia, florisztika, növényföldrajz, illetve természetvédelem*) eredményesen tevékenykednek, ezzel is elősegítve tudományos munkájuk előrehaladását.

2016-ban Fekete Gábor kuratóriumi elnök öt kutatónak adta át az Emlékdíjat osztályrendezvény keretében:

Babai Dániel (biológus és néprajzos, etnobotanikus, az MTA Bölcsészettudományi Központ Néprajztudományi Intézetének segédmunkatársa), *Lendvai Gábor* (vegetációkutató, florista, természetvédelmi biológus), *Lengyel Attila* (vegetációkutató, statisztikus ökológus, az MTA Ökológiai és Botanikai Intézetének segédmunkatársa), *Máté András* (zoológus, tájtörténet, agrártörténet- és tájtörténet kutató, természetvédelmi biológus), *Szabó Péter* (történész, történeti ökológus).

2019-ben a kuratórium elnöke öt kutatónak adta át az Emlékdíjat újra osztályrendezvény keretében:

Pifkó Dániel (Magyar Természettudományi Múzeum), *Schmidt Dávid* (Soproni Egyetem), *Schmotzer András* (Bükki Nemzeti Park Igazgatóság), *Pinke Gyula* (Széchenyi István Egyetem), *Erdős László* (Ökológiai Kutatóközpont).

Az Ernst Jenő-emlékérem, az Ernst Jenő-pályadíj és az Ernst Jenő-díj alapítólevelét a Magyar Tudományos Akadémia adta ki, a Biológiai tudományok Osztálya kezdeményezésére (1987). A díjak olyan biofizikus részére adományozhatók, akik a biofizika területén kiemelkedő (kutató, oktató vagy kutatásszervező) tevékenységet végeznek. A díjak adományozásáról a Magyar Biofizikai Társaság elnöksége dönt.

Az osztály és bizottságai a Közgyűlés és a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódóan mindkét ciklusban több tudományos ülést szerveztek egy-egy közérdeklődésre számot tartó tudományterületen. Az osztály tudományos üléseket szervezett a 2015. évi World Science Forum és a Fény Nemzetközi Éve keretében is. De ezen kereteken kívül is számos előadás és rendezvény megszervezésére került sor. Az osztályhoz tartozott kutatóintézetek is több rendezvény szervezői voltak.

A központi események mellett az osztálynak hagyományt teremtő rendszeres, és kiemelt témákban nemzetközi rendezvényei vannak.

Az Európai Immunológiai Társaságok Szövetsége kezdeményezésére középiskolás diákok számára minden évben sor kerül az Immunológia Napja megrendezésére, ahol az immunológia jelentőségére kívánják a döntéshozók és a közvélemény figyelmét felhívni. A tudományos előadások mellett a középiskolás diákok számára az MTA Székháza történeti bemutatása hagyományteremtő lett.

A mikrobiológiai szakterületen megrendezésre kerülnek olyan tudományos ülések, amelyek egyúttal a tudományos továbbképzés szerepét is betöltik (Lányi és Virologiai Nap). A cél olyan alkalmak megszervezése, ahol a továbbképzés vizsgával zárul és a megfelelő szakterületen kreditpont értéke is van. Az előadók többnyire klinikai, ill. laboratóriumi szakemberek.

A 2015-ben megrendezett, húsz éve megszakítás nélküli HIV nemzetközi konferenciasorozat a HIV/AIDS-kutatás elméleti és gyakorlati szakemberei közötti párbeszéd egyik legfontosabb fóruma volt. Az esemény nagy jelentőségét adta, hogy a konferencia helyszíne váltakozva Európa és az Egyesült Államok, de korábban még nem rendezték az egykori vasfüggönytől keletlévő országban. A budapesti helyszín kiválasztása ezért presztízis értékű, egyúttal remek lehetőséget adott a kelet-európai kutatások erősebb képviselőire.

Sikert hozott a 2015-ben szervezett 14. Nemzetközi Lipid Konferencia („*Bioactive Lipids in Cancer, Inflammation, and Related Diseases*”) több mint 300 fős, főleg a távolkeleti régióból érkező fiatal kutatók részvételével.

Az osztály több, **kiemelt program** megvalósításában érintett.

Az osztály érintettségével folytatódik a 2014-ben indult *Nemzeti Agykutatási Program*. A program költségvetése kisebb, mint az első szakaszban volt, de most is sok megoldásra váró feladat van.

Az MTA Ökológiai Kutatóközpont koordináló részvételével folyik a 2016-ban indult *Nemzeti Víz tudományi Kutatási Program* megvalósítása, ebben jelentős szerepet kapott Báldi András, az MTA doktora, az ÖK korábbi főigazgatója Elkészült a nemzetközi együttműködések alapjául szolgáló „Water in Hungary” áttekintés, a kormány pedig elfogadta a *Nemzeti Vízstratégiát* és a végrehajtását biztosító intézkedési tervet.

Magyarország 2017-ben lett a European Molecular Biology Laboratory (EMBL) tagja kapcsolódva a “Spreading Excellence and Widening Participation H2020 Teaming” kiírás osztályelnök által koordinált nyertes pályázat programjához. A pályázat eredményként létrejöhét a „*Hungarian Center of Excellence of Molecular Medicine*”. Az EMBL kutatási és műszer használati lehetőségek igénybevételét az osztály Molekuláris Biológiai, Genetikai és Sejtbiológiai Bizottsága elősegíti és monitorozza.

Magyarország is csatlakozott a legszélesebb körű európai élettudományi adatbázis-hálózathoz, az *ELIXIR programhoz*. A magyarországi csomópont elsősorban újszerű eszközökkel, szolgáltatásokkal és adatbázisokkal foglalkozik majd a fehérjeszekvencia- és fehérjeszerkezet-kutatás, a DNS-szekvencia-elemzés és a translációs orvostudomány területén. A csomópontot a Természettudományi Kutatóközpont vezeti *Patthy László* akadémikus koordinációjával.

Falus András akadémikus koordinálásával folyik a pályázati részvétel a 2016-2020 időszakra elnyert “*A hazai egészségnevelés korszerű pedagógiai megközelítése a kortárs-oktatás segítségével; TANULJ-TANÍTSD-TUDD (TANTUDSZ)*” c. programban.

Megjelent a *kutatási integritás európai magatartási kódexének magyar fordítása*. A kódexet kidolgozó munkacsoport magyar résztvevője *Fésüs László* osztályelnök.

Az osztály megkezdte „*A magyar tudományos kutatás kiemelkedő eredményei a rendszerváltástól napjainkig (1989-2019)*” című MTA kiadvány tudományterületét érintő részének az előkészítését. A teljes kiadvánnyal kapcsolatos munkák koordinálására *Falus András* akadémikust, a Magyar Tudomány főszerkesztőjét kérte fel az MTA elnöke.

Az osztály és bizottságai több szakterületi kérdésben hoztak állásfoglalást, az elmúlt hat évben számos stratégiai jelentőségű kezdeményezést is tettek.

OTKA állásfoglalás; *Az MTA Biológiai Osztályának állásfoglalása a T/1768. számú, "A tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról" szóló törvényjavaslatról*

(2014 október, megjelent a Magyar Tudomány 2014. decemberi számában)

Az Osztály arra kérte az MTA Elnökségét és Elnökét, hasson oda, hogy az OTKA átalakulása és az alap kutatások további finanszírozása során az alap kutatás egysége, szuverenitása, kutatói és társadalmi kontrollja változatlanul megmaradjon, valamint az átalakulás a legteljesebb mértékben őrizze meg az OTKA addigi működésének és ezzel az alap kutatások finanszírozásának folyamatosságát.

Osztálytagunk *Falus András* 2015. évi Közgyűlésen tett kezdeményezésére Akadémiánkon immáron rendszeressé vált a *jótekonysági gyűjtés* különböző karitatív célokra.

A Balatoni Limnológiai Intézetben tett kihelyezett osztályülésen (2015) tapasztaltak alapján az osztály átfogó *akadálymentesítési programot* kezdeményezett.

Az Ökológiai és a Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottság állásfoglalásban fejezte ki aggodalmát az *erdőtörvény* 2017. évi, az erdei ökoszisztémát hátrányosan érintő tervezett módosítása kapcsán.

Precíziós gén-és genomszerkesztés az élbetőbb világért címmel a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalást adott ki (2017), amely alapul vette az élettudományi osztályok közös nyilatkozatát, miszerint – összhangban az európai akadémiákkal – a genomszerkesztés mint precíziós nemesítés alapvetően különbözhet a genetikailag módosított organizmusok (GMO) létrehozásától. A genomszerkesztés esetében lehetővé válik, hogy más fajból származó, idegen gén beépítése nélkül lehessen az élő szervezetek tulajdonságait javítani.

A szűnyogállomány monitorozásának és célzott gyérítésének járványügyi fontosságával kapcsolatban az MTA felhívást tett közzé, és megoldásokat javasolt a döntéshozók számára (2018). Az MTA felhívta a döntéshozók figyelmét arra, hogy a védekezésben sürgetővé vált a koncepcióváltás. Az élettudományi osztályok és az MTA Ökológiai Kutatóközpont által támogatott közös állásfoglalást a Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottság készítette elő a társosztályok és az MTA ÖK szakértőinek közreműködésével

A közgyűjtemények és az ott dolgozó kutatók helyzetével kapcsolatban az osztály több állásfoglalást is megfogalmazott.

Az MTA-EMMI együttműködési keret megállapodáshoz (2016) kapcsolódva az osztály kezdeményezte a hazai közgyűjtemények elhelyezési problémáinak felvetését, a rendelkezésre álló technológiai eszközök és infrastruktúra fejlesztésének napirendre tűzését, a Magyar Természettudományi Múzeumban dolgozó kutatók helyzetének javítását, a kiemelt kutató múzeumok megjelölését. Az osztály Diverzitásbiológiai Tudományos Bizottságának kezdeményezésére az MTA kutatói pályázat típusok a közgyűjteményekre is kiterjednek (pl. MTA posztdoktori pályázat).

Podani János akadémikus kezdeményezésére az MTA 189. közgyűlése (2018) elfogadta azt a határozatot, amelynek fő célja a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytarában található gyűjteményi állomány helyzetének megnyugtató rendezése. Az MTA Közgyűlése kérte a Múzeumot fenntartó minisztériumot, hogy amíg a teljes Természettudományi Múzeum elhelyezése múltjához, fontosságához és nemzetközi hírnevéhez méltó módon meg nem oldódik, az ott elhelyezett gyűjtemények maradjanak eredeti helyükön.

A Magyar Természettudományi Múzeum elhelyezésével kapcsolatban a X. Földtudományi Osztály állásfoglalást adott ki (2019), melyhez az osztály is csatlakozott azzal a kiegészítéssel, hogy az nem csak az Ásvány- és Kőzettár és az Őslénytani és Földtani Tár, hanem az Állattár, a Növénytar és az Embertani Tár esetében is érvényes. Az osztály támogatja továbbá egy Debrecenben kialakítandó, újonnan létesítendő gyűjtemény koncepcióját és egyben felhívja a figyelmet arra, hogy a Debreceni Egyetemen már vannak olyan kutatócsoportok, amelyek eme intézmény kiindulópontját jelenthetik.

A 2017. évi 188. közgyűlés egyik kiemelt jelentőségű témaköre volt az MTA Alapszabálya és Ügyrendjének átfogó felülvizsgálata. A közgyűlés az osztály több érdemi javaslatát támogatta.

1, Az osztály kiemelt kérdésnek tekinti *a nő akadémikusok arányának növelését az MTA tagjai között.* A *Somogyi Péter* akadémikus által kezdeményezett, az MTA elnöke és az osztály közgyűlésen elfogadott, közös Alapszabály módosító javaslata lehetővé tette, hogy az elkövetkező években a választásoknál kiemelt figyelem irányuljon a nő jelöltekre. A döntés alapján a nők jelölésének prioritását a ciklusonkénti akadémikus választás eljárási szabályai felülvizsgálatakor kell biztosítani.

2, A közgyűlés támogatta az osztály azon javaslatát, miszerint a közgyűlési döntéseknél *az igen szavazatokat tekintve szavazatazonosság esetén ne a nemek száma döntsön,* mert az erős és indokolatlan negatív diszkriminációhoz vezethet. Ez a határozat lehetővé teszi, hogy ezen elvi döntés szerint a minden akadémiai ciklusban felülvizsgált „akadémikusválasztás eljárási szabályai” is módosításra kerüljenek.

3, *Az osztálynak a testületi szerepkör erősítésére tett javaslatait is elfogadta a közgyűlés.*

Az osztályok és az osztályelnök testületi szerepkörének erősítése, a centralizáció csökkentése érdekében az Ügyrend módosítását kezdeményezte az osztály, amelyet a közgyűlés elfogadott. Az elvi döntés lényege, hogy a 11 osztály egyenrangú működéséhez, az osztályok köztestületben elfoglalt eredeti szerepének helyreállításához szükséges a túlzott centralizáció megszüntetése, az osztályelnök jogainak biztosítása, az osztályelnök és az osztálytitkár együttműködésének és irányítási kapcsolatának a napi gyakorlatnak megfelelő helyreállítása. A közgyűlési döntésnek az osztályok ügyrendjében és a titkársági SZMSZ-ben történő jogharmonizációja lehetővé kell tegye az osztály-osztályelnök-osztálytitkár (titkárság) eredeti törvényalkotói szándék szerinti működését.

4, Az Alapszabály módosításához kapcsolódva az osztály számos javaslatot vetett fel, amelyek erősítik az együttműködést az MTA külső tagjaival. Ilyen többek között a közgyűlés által szintén elfogadott, az *állampolgárságtól független külső tagság bevezetése*, az elektronikus kapcsolattartás erősítése. Post doktori ösztöndíjak részletes vagy teljes támogatása, ahol a kiválasztott fiatal magyar kutató egy aktív külső tag laborjában végezné a “postgradualis” képzést. Rövid anketók megszervezése, szakmai előadások a kolozsvári Akadémiai Bizottságnál. Az AMAT (Amerikai Magyar Akadémikusok Társasága) több felvetését is támogatta az osztály - pl. hogy a külső tagok tanácskozási joggal vehessenek részt a közgyűlés munkájában, hogy szakmai kérdésekben az osztály ülésein jelenlévő külső tagnak is legyen szavazati joga, hogy az AMAT egy titkosan választott tagja vegyen részt az Elnökségi üléseken tanácskozási joggal – ezek eddig nem kerültek elfogadásra.

Az osztály több ülésen és egy rendkívüli ülés keretén belül is napirendre tűzte az **MTA kutatóhálózat** lehetséges átalakításának megvitatását és nyomon követte az MTA és ITM közötti tárgyalásokat. A 2019 júniusában, az MTA működését érintő törvény elfogadását követően az Elnökség egy háromtagú *ad hoc* bizottság felállításáról döntött, melynek feladata volt az **MTA hosszú távú stratégiai terv**ének megalkotása. A bizottsági munkában való részvételre felkérést kapott *Fésüs László* osztályelnök. Az Osztály részletesen foglalkozott a Stratégiai Terv elemeivel, az Alapszabály és Ügyrend módosításával, valamint az MTA Kiváló Kutatóhely cím adományozásának feltételeivel. A javaslatok a végső dokumentumokba beépítésre kerültek és a Közgyűlés jóváhagyta azokat.

Az osztálytagok közül többen is aktívan részt vettek a **COVID-19 vírussal kapcsolatos akadémiai kommunikációban** és a hivatalos akadémiai állásfoglalás kialakításában, köztük *Falus András* akadémikus, *Sarkadi Balázs* akadémikus, valamint *Váradi András*, az MTA doktora.

Az **osztálytitkári feladatokat** *Pavisa Anna* (2018 közepéig) és *Kakuszi Andrea* (2019-től) kiemelkedő színvonalon és igényességgel látták el.

Budapest, 2020. augusztus 28.

Fésüs László
osztályelnök

Erdei Anna
osztályelnök helyettes
(2017-2020)

Podani János
osztályelnök helyettes
(2014-2017)